

مقاله پژوهشی: بررسی پیامدها و آثار مخرب شبکه‌های اجتماعی (تلگرام، لاین، وایبر،... در فروپاشی خانواده‌ها

عبدالرضا ادهمی^۱، مرتضی پژوهان فر^۲

پذیرش مقاله: ۹۶/۱۲/۰۱

دریافت مقاله: ۹۶/۰۹/۲۳

چکیده

در جهان روبه‌پیشرفت و مدرن کنونی وقایع و اتفاقات مهمی بر زندگی افراد تأثیر می‌گذارد. در این میان از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار، شبکه‌های اجتماعی می‌باشد که به‌طور گسترده رفتار افراد را در سطح خانواده و محیط اجتماعی به‌صورت مثبت و منفی دگرگون می‌کند. تحقیق حاضر با هدف بررسی پیامدها و آثار مخرب شبکه‌های اجتماعی (تلگرام، لاین، وایبر و...) در فروپاشی خانواده‌ها انجام می‌گیرد. روش تحقیق توصیفی - تبیینی و نوع تحقیق کاربردی است. جامعه آماری تحقیق مشتمل بر ۳۸۰ نفر از شهروندان متأهل ساکن شهر تهران که در سنین ۲۵ الی ۴۰ سالگی می‌باشند. روش جمع‌آوری اطلاعات، کتابخانه‌ای و میدانی است. برای گردآوری اطلاعات در این پژوهش از روش پرسشنامه‌ای محقق ساخته استفاده گردید که پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ، ۰/۷۶۹ به دست آمده است. جهت تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها، از نرم‌افزار SPSS استفاده شد و برای توصیف داده‌ها از آماره‌هایی مانند میانگین، میانه، مد، فراوانی و درصد فراوانی و... و برای تبیین داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها از روش همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج آزمون‌های آماری نشان‌دهنده آن است که شیوه و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی عامل فروپاشی و یا استحکام خانواده هستند و به‌طورکلی شبکه‌های اجتماعی شمشیر دولپه‌ای هستند که از یک‌سو محل خلاقیت، آگاهی، ارتباط و آزادی است از سوی دیگر همواره عامل اضمحلال، فروپاشی و فاصله است؛ اما آنچه که مهم و اساسی است و تأثیر شبکه‌های اجتماعی را مشخص می‌کند شیوه و میزان استفاده از این شبکه‌های اجتماعی است.

واژگان کلیدی: شبکه‌های اجتماعی، رسانه‌های جمعی، خانواده، روابط زناشویی

۱. دانشیار، جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال (نویسنده مسئول) adhamiab@yahoo.com

۲. کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال. mpahjouhanfar@gmail.com

مقدمه

امروزه تمام مردم دنیا بر این باورند که جهان وارد عصر و دوران تازه‌ای شده که نماد آن اهمیت یافتن اطلاعات است. بسیاری از دانشمندان و صاحب‌نظران علوم اجتماعی بر این باورند که ترکیب و همگرایی فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و تجدید ساختار نظام سرمایه‌داری در دهه‌های اخیر ما را وارد عصر و جامعه تازه‌ای کرده، که دانیل بل^۱ آن را جامعه فرا صنعتی، کاستلز^۲ جامعه شبکه‌ای و تادائو اومه سائو^۳ آن را جامعه اطلاعاتی نامیده است و آنچه که در این بین اتفاق افتاده گسترش روابط بین انسانی و کم‌رنگ شدن ۱ یکی از کارهای روزمره در نظر گرفته می‌شود. در واقع شبکه‌های اجتماعی مجازی مکان‌هایی هستند که در آن‌ها افراد فرصت پیدا می‌کنند تا خود را معرفی کرده و ویژگی‌های شخصیتی خود را مخفی و یا بروز داده و با سایر افراد ارتباط برقرار کرده و در این محیط‌ها این ارتباطات را حفظ نمایند و از طریق همین شبکه‌های اجتماعی خبرهایی را تولید و اشاعه کنند.

با این اوصاف شبکه‌های اجتماعی مجازی با جای دادن طیف گسترده‌ای از بازیگران و کنشگران در فضای مجازی، از یک سو ابزاری برای تبلیغ و اشاعه عقاید کنشگران اجتماعی گوناگون هستند و از سوی دیگر، منبعی مهم در ارائه آگاهی‌های اجتماعی در جهان و عامل ارتباط فعالان اجتماعی با مردم به شمار می‌روند. از این رو می‌توان گفت شبکه‌های اجتماعی تجلی و نشانه قدرت نمادین، هویت‌سازی و تغییر و تحولات بینشی و نگرشی در عصر جدید به‌ویژه در خانواده هستند که موجب کاهش و یا افزایش انسجام در خانواده‌ها می‌شود.

با توجه به مطالبی که پیرامون شبکه‌های اجتماعی و خانواده‌ها بیان شد، در این مطالعه به دنبال بررسی و مطالعه بر روی پیامدها و آثار شبکه‌های اجتماعی (تلگرام، لاین و وایبر...) در فروپاشی و یا انسجام خانواده‌ها هستیم همچنین سعی داریم در این بین راهکارهایی را با وجود استفاده از شبکه‌های اجتماعی، ارائه دهیم که بتوان استحکام خانواده‌ها را حفظ نمود.

اهمیت و ضرورت این تحقیق این است که خانواده به‌عنوان اصلی‌ترین نهاد اجتماعی و زیربنای جوامع و منشأ فرهنگ‌ها و تمدن‌ها در تاریخ بشر مطرح بوده است. پرداختن به این بنای

1- Daniel Bell.
2- Castels
3-Tada umesao

مقدس و بنیادین و حمایت و هدایت آن به جایگاه واقعی و متعالی‌اش، همواره سبب اصلاح جامعه بزرگ انسانی و غفلت از آن، موجب دور شدن بشر از حیات حقیقی و سقوط به ورطه هلاکت و ضلالت بوده است. باید اهمیت خانواده و نقش آن از لحاظ اجتماعی درک شود در برنامه‌های جامعه باید مسئله تشکیل خانواده و آشنایی به مسائلی که در خانواده پیش می‌آید، برای تمامی افراد جامعه امری ضروری است. روش اداره خانواده و تربیت فرزند و تأمین وضع اقتصادی خانوار از اموری هستند که باید افراد جامعه آن‌ها را فرا بگیرند.

با توجه به اهمیت آسیب‌شناسی فضای مجازی در توسعه جوامع، در جامعه ما نیز در سال‌های اخیر به فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات توجه زیادی شده است. ولی در این رابطه آسیب‌های جدی وجود دارد که ضرورت دارد که به ریشه‌یابی آن پرداخت. کشور ما از نظر بهره‌مندی از اینترنت در بین ۱۸۷ کشور جهان رتبه ۸۷ را دارد که بر اساس طبقه‌بندی اتحادیه جهانی مخابرات جزء کشورهای متوسط به شمار می‌رود. ۳۵ درصد استفاده‌کنندگان اینترنت را قشر جوان تشکیل می‌دهند و میانگین صرف شده برای اینترنت ۵۲ دقیقه در هفته است. (سایت رسمی شرکت مخابرات ایران، ۱۳۹۰)

شبکه‌های دوست‌یابی در کشور ما به سرعت در میان جوانان ایرانی محبوب شده است و ایرانی‌ها رتبه سوم را در این شبکه‌ها کسب کرده‌اند. فرهنگ رسانه‌ای اینترنت، فضای ذهنی جوانان را اشغال کرده و مطالعات اخیر نشان می‌دهد که استفاده از اینترنت، سبب ایجاد احساس ناکامی، تنهایی، اضطراب و به‌طور کلی کاهش سلامت روانی می‌شود. اشخاصی که از اینترنت بیشتر استفاده می‌کنند علاوه بر آن‌که بر زندگی خانوادگی آن‌ها تأثیر منفی می‌گذارد، زمان کمتری با خانواده صحبت می‌کنند و احساس تنهایی، افسردگی، کمبود عزت‌نفس و... در آن‌ها بیشتر می‌شود لذا برای جلوگیری از آسیب‌های احتمالی شبکه‌های اجتماعی، باید در جهت آگاه‌سازی خانواده‌ها تلاش کرد. (کفاشی، ۱۳۸۸: ۴۶)

با توجه به اینکه برنامه‌ریزی و شناسایی آسیب‌های اجتماعی ضروری می‌باشد لذا در این مقاله سعی شده است تا به آسیب‌های مرتبط با شبکه‌های اجتماعی پرداخته و برای رفع این‌گونه معضلات راهکارها و پیشنهادهایی ارائه گردد.

فرضیه‌های پژوهش:**فرضیه اصلی:**

- میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در فروپاشی خانواده مؤثر است.

فرضیه‌های فرعی:

۱. استفاده بی‌رویه و صرف زمان زیاد در شبکه‌های اجتماعی باعث ایجاد فاصله بین زن و شوهر می‌شود.

۲. عدم وجود جذابیت در محیط خانواده یکی از دلایل استفاده از شبکه‌های اجتماعی است.

۳. صرف وقت کمتر از طرف همسر، در استفاده از شبکه‌های اجتماعی مؤثر است.

مبانی نظری**- پیشینه شناسی:**

باوجود پژوهش‌های صورت گرفته پیرامون شبکه‌های اجتماعی و فروپاشی خانواده، تاکنون معدود پژوهشی در خصوص تأثیر این شبکه‌ها (مانند تلگرام، لاین و وایبر...) بر فروپاشی خانواده انجام شده است؛ بنابراین به پژوهش‌هایی که به موضوع و متغیرهای تحقیق حاضر ارتباط نزدیک‌تری دارند در این بخش از پژوهش به‌اجمال معرفی می‌شوند.

سید هاشم رضافر خجسته: دانشجوی کارشناسی ارشد رشته مشاور خانواده در دانشگاه بین‌المللی قشم موضوع پایان‌نامه خود را تحت عنوان «مقایسه‌ی میزان نگرش به روابط فرا زناشویی و تعارضات زناشویی در کاربران و غیر کاربران شبکه‌های اجتماعی (شهرستان کرج)» در سال ۱۳۹۳ انتخاب نمود جامعه آماری این پژوهش را ۵۰ نفر از شاکیان، متهمان و مراجعین به دادگاه‌های خانواده و مراکز مشاوره درمانی شهرستان کرج تشکیل می‌دهند. تعداد ۷۲ نفر به‌عنوان نمونه آماری انتخاب می‌شوند. از آنجایی که در پژوهش حاضر برای تکمیل پرسشنامه باید رضایت و همکاری آزمودن‌ها جلب شود از روش غیر احتمالی در دسترس به‌عنوان نمونه‌برداری استفاده شده است. نتایج حاصل از بررسی فرضی‌های پژوهش نیز نشان داد که بین میانگین نگرش نسبت به روابط فرا زناشویی در کاربران و غیر کاربران شبکه‌های اجتماعی مجازی تفاوت معنی‌داری وجود دارد درحالی‌که بین میانگین تعارضات زناشویی در کاربران و غیر کاربران شبکه‌های اجتماعی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. در بررسی معنی‌داری تفاوت در میانگین ابعاد مختلف تعارضات نیز نتایج نشان داد که تفاوت معنی‌داری در ابعاد کاهش رابطه جنسی، افزایش واکنش‌های هیجانی، کاهش

رابطه با خویشاوندان همسر، افزایش رابطه فردی با خویشاوندان خود و جدا کردن امور مالی از یکدیگر بین کاربران و غیر کاربران شبکه های اجتماعی وجود دارد.

مهدیه احمدی براورسان دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد بین الملل قشم موضوع پایان نامه خود را تحت عنوان «بررسی و تحلیل نقش شبکه های اجتماعی بر انحرافات جوانان در شهرستان جیرفت» در سال ۱۳۹۴ انتخاب نمود جامعه آماری تحقیق مشتمل بر ۳۸۰ نفر از جوانان شهر جیرفت می باشند. روش تحقیق توصیفی - پیمایشی هست؛ و برای گردآوری اطلاعات از فن مراجعه به اسناد و مدارک، پرسش نامه، استفاده شده است؛ و نتایج حاصل از بررسی فرضیه های پژوهش نیز نشان داد که نقش شبکه های اجتماعی در انحرافات غیرقابل انکار هست. چه بسا جوانان و نوجوانانی که مرتکب جرمی می شوند و شبکه های مجازی و اجتماعی را عامل انحراف خود می دانند؛ بنابراین با توجه به تجزیه و تحلیل پرسش نامه شبکه های اجتماعی تأثیرات متعددی از جمله: اشاعه فحشا، انتشار تصاویر و عکس های مستهجن، بی هویتی جوانان، سوء استفاده جنسی، کم رنگ شدن عفاف و حجاب، عدم پای بندی به آموزه های دینی و... بر جوانان در شهر جیرفت داشته است.

سمیه روحی دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمین و حسین داوودی استادیار، گروه مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمین در مقاله ای با عنوان «بررسی نقش شبکه های اجتماعی بر بروز پدیده طلاق در زوجین ۲۰ تا ۳۰ ساله استان همدان در ۶ ماهه اول سال ۹۴» انجام داده اند که روش تحقیق توصیفی - پیمایشی و نوع تحقیق کاربردی است. جامعه آماری ۱۰۴۰ نفر بودند که تعداد ۲۸۱ نفر از آنها به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. روش جمع آوری اطلاعات، کتابخانه ای و میدانی است. جهت جمع آوری داده ها، از پرسشنامه شبکه های اجتماعی استفاده شده است. نتایج آزمون های آماری نشان دهنده آن است که شبکه های اجتماعی بر بروز پدیده طلاق در زوجین ۲۰ تا ۳۰ ساله استان همدان در ۶ ماهه اول سال نقش مثبت و معناداری دارد. نتایج آزمون تی تک متغیره همچنین نشان داد که هر یک از ابعاد شبکه های اجتماعی (میزان استفاده، نوع استفاده و میزان اعتماد به کاربران) بر بروز پدیده طلاق نقش مثبت و معناداری دارد. در نهایت آزمون فریدمن نشان داد که رتبه بندی اظهارات پاسخگویان در هر یک از ابعاد شبکه های اجتماعی بر بروز پدیده طلاق در زوجین ۲۰ تا ۳۰ ساله استان همدان به ترتیب شامل؛

میزان استفاده، میزان اعتماد به کاربران و نوع استفاده است که نتایج آزمون نشان داد که معنادار است.

گرینفلد^۱ (۱۹۹۸) در مطالعه‌ای که روی کاربران اینترنت انجام داد پی برد که ۵/۷ درصد از نمونه تحقیق وی دارای معیار استفاده غیرارادی از اینترنت بودند از میان این افراد، عمده‌ترین مواد مصرفی اینترنت عبارت‌اند از: اتاق‌های پست، هرزه‌نگاری، خرید آنلاین و نامه الکترونیکی، همچنین، حدود یک‌سوم از مشارکت‌کنندگان در این مطالعه اظهار داشته‌اند که آن‌ها از اینترنت به‌عنوان یک روش فرار از وضع همیشگی و یا تغییر خلق و خویشان استفاده می‌کنند.

بولن و هری^۲ در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که هر چه خانواده‌ها زمان بیشتری را با اینترنت سر کنند، در مقابل از میزان زمانی که صرف محیط اجتماعی واقعی‌شان خواهند کرد، کاسته می‌شود به‌علاوه اینکه معتادان به اینترنت همانند سایر معتادان، دچار علائم و شاخصه‌های اعتیاد مشخص هستند.

گوستا و مش^۳ (۲۰۱۲) در تحقیقی تحت عنوان «تأثیر اینترنت بر کیفیت ارتباط نوجوانان» پرداخته و به این نتایج دست یافته‌اند که ارتباط اینترنتی و میزان استفاده از این فن‌آوری به‌صورت منفی به ادراک نوجوانان از کیفیت ارتباط با فامیل رابطه دارد و نوجوانانی که معمولاً از اینترنت استفاده می‌کنند با والدین خود دچار مشکل هستند و این مسئله بر کیفیت ارتباط آن‌ها اثر می‌گذارد.

ب - مفهوم شناسی:

نظریه‌های مختلفی در خصوص تأثیر رسانه و شبکه‌های اجتماعی بر استحکام یا تضعیف روابط خانوادگی وجود دارد که در ادامه به چند نظریه و تأثیر آن در این خصوص اشاره خواهد شد.

هابرماس^۴: هابرماس جامعه اطلاعاتی و جهانی‌شدن رسانه‌ای را در قالب «حوزه عمومی» موردتوجه قرار داده است وی اینترنت را محیطی می‌داند که یک حوزه و فضای عمومی را در جامعه فراهم کرده است حوزه عمومی هابرماس عرصه‌ای است که در آن حضور افراد در مباحثات باز و علنی و کنش ارتباطی و از طریق بیان و گفتگو تحقق می‌یابد این حوزه فقط در جامعه‌های باز و مردم‌سالار شکوفا می‌شود، قدرت در آن دخالتی ندارد و در این فضا گفتگوها به‌صورت

1 - Greenfeld
2 - Bolen&cherry
3 - Gosta & mash
4 - Habermas

آزادانه انجام شده و افراد می توانند مسائل موردعلاقه خود را مطرح کنند در نگاه هابرماس شبکه ارتباطی اینترنت مدت هاست که به عنوان یک حوزه عمومی جدید مطرح شده و هرچند به نظر بعضی ها آن فقط یک حوزه عمومی مجازی است، ولی باین حال این حوزه به شدت در حال رشد است.

ولمن^۱: به اعتقاد ولمن اینترنت تنها یک ابزار ارتباطی نیست امکانات بسیار متنوعی در اینترنت وجود دارد از قبیل سایت های خبری، وبلاگ ها، چت و ایمیل و نیز سایت های موسیقی، فیلم و بازی های اینترنتی که استفاده از آن ها فعالیتی اجتماعی محسوب نمی شود. در واقع، ولمن دو گونه استفاده از اینترنت را برمی شمارد: استفاده های اجتماعی مثل ایمیل، چت و استفاده های غیراجتماعی مثل وب گردی و دانلود موسیقی و بازی. زمانی که اینترنت مردم را با فعالیت های غیراجتماعی درگیر می کند، حتی بیش از تلویزیون می تواند آنان را از اجتماع، سازمان ها، مشارکت سیاسی و زندگی خانوادگی دور کند در مقابل زمانی که مردم از اینترنت برای ارتباط با دوستان، خویشان و سازمان ها (دور یا نزدیک) استفاده می کنند، آنگاه اینترنت همچون ابزاری برای ساختن و حفظ سرمایه اجتماعی خواهد بود.

درواقع، ولمن اثرات اینترنت را کاملاً در جهت افزایش ارتباطات اجتماعی ارزیابی نمی کند، بلکه آن را تابع نوع استفاده ای که از آن می شود، می داند بدین ترتیب، نظریه ولمن نیز در تبیین برخی ابعاد موضوع تحقق می تواند کمک نماید.

نظریه شکاف آگاهی: اطلاعات یک منبع است اطلاعات ارزش دارد و به افراد امکان کارهایی را می دهد که در صورت نبودن آن نمی توانستند انجام دهند این فرضیه به وسیله تیکنور^۲، ارائه شده است. مؤلفان شکاف آگاهی را به این طریق بیان می کنند وقتی ریزش اطلاعات رسانه های جمعی به نظام های اجتماعی افزایش یابد بخش هایی از جمعیت با پایگاه اجتماعی - اقتصادی بالاتر سریع تر از بخش هایی با پایگاه پایین تر، این اطلاعات را کسب می کنند به طوری که شکاف در آگاهی میان این بخش ها به جای اینکه کاهش یابد افزایش پیدا می کند این فرضیه پیش بینی می کند که به خاطر اطلاعات اضافه، افراد دارای پایگاه اجتماعی - اقتصادی پایین به افراد دارای پایگاه بالا هر دو آگاهی به دست می آورند، اما افراد دارای پایگاه بالا، اطلاعات بیشتری به دست می آورند. این بدان معناست که شکاف نسبی در آگاهی میان افراد مرفه و افرادی که دارای رفاه کمتری

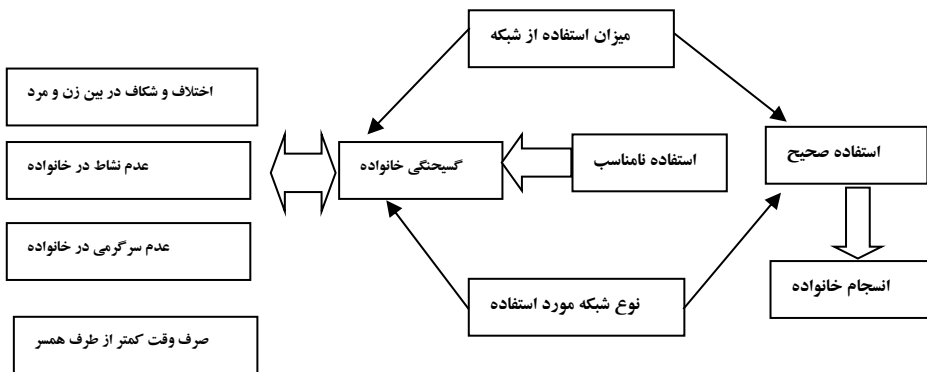
1-Welman

2- Ticnor

هستند افزایش خواهد یافت، از نظر این متفکرین، وقوع شکاف آگاهی به‌ویژه در حوزه‌هایی از علایق عمومی مثل مسائل عمومی و اخبار علمی محتمل است ولی احتمال وقوع آن در حوزه‌های حاصل مثل ورزش، چمن‌کاری و باغبانی که مرتبط با علایق خاص مردم است کمتر است. (گیدنز، ۱۳۸۶)

نقطه قابل ذکر این است که عوامل متعددی از جمله درجه دانش یا آگاهی درباره یک موضوع، رویداد و میزان منابعی که فرد یا گروه در دست دارد و زمان، تأثیر دارند؛ یعنی می‌توان گفت در الگوی تأثیر عوامل متعددی ممکن است نقش داشته باشد. نتایج پژوهش در باب شکاف آگاهی هنوز ناتمام است پژوهش‌ها نشان می‌دهد که هنگام مطالعه شکاف آگاهی به‌عنوان اثر ارتباطی، چندین متغیر را باید در نظر داشت. (دانش، ۱۳۸۵: ۵۴).

مدل مفهومی تحقیق: مدل مفهومی پژوهش متغیرها، ابعاد و رابطه آن‌ها را به‌گونه‌ای منسجم نشان می‌دهد و اساس کار پژوهشی را تشکیل می‌دهد هدف از پژوهش بررسی پیامدها و آثار مخرب شبکه‌های اجتماعی (لاین، وایبر، تلگرام و ...) در فروپاشی خانواده‌هاست در این پژوهش برای سنجش از مدل زیر استفاده می‌شود بر این اساس میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در دو بعد (میزان استفاده، نوع استفاده) مورد بررسی قرار می‌گیرد و تأثیر آن بر فروپاشی خانواده‌ها بررسی می‌شود که این رابطه در شکل زیر نشان داده می‌شود.

شکل ۱: مدل مفهومی

روش‌شناسی

این پژوهش به لحاظ روش توصیفی و به لحاظ اجرا میدانی و از نظر هدف کاربردی است. جامعه آماری پژوهش حاضر عبارت است از ۳۸۰ نفر از شهروندان متأهل ساکن تهران (منطقه ۲ و ۳) که در سنین ۲۵ تا ۴۰ سالگی می‌باشند. برای گردآوری اطلاعات در این پژوهش از روش پرسشنامه‌ای محقق ساخته استفاده گردید.

با توجه به اینکه پژوهش ما روی شهر تهران متمرکز بوده سعی شده حجم نمونه و روش نمونه‌گیری بر اساس کل جمعیت مناطق ۲ و ۳ مورد مطالعه، اقدام شود. چون که جمعیت ۲۵ تا ۴۰ سال و متأهل این مناطق مشخص نبود با توجه به سرشماری آمار سال ۱۳۹۰ مجموع افرادی که در مناطق مورد مطالعه زندگی می‌کردند که شامل دو منطقه هست ۹۴۷۰۲۹ نفر بودند که با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۰ نفر به عنوان نمونه جهت سنجش فرضیه‌ها انتخاب شدند و سپس از هر منطقه ۱۹۰ نفر نمونه به روش نمونه‌گیری غیر احتمالی اتفاقی^۱ انتخاب شدند.

در این پژوهش جهت گردآوری اطلاعات، از منابع کتابخانه‌ای همانند کتاب، مقالات، همایش‌ها و همچنین منابع اینترنتی استفاده شد

برای تعیین میزان پایایی متغیرها از الفای کرونباخ استفاده شده است و با استفاده از آلفای کرونباخ میزان پایایی گویه‌ها اندازه‌گیری شده است و همچنین از آنجایی که پژوهش حاضر به صورت کمی هست ابزار جمع‌آوری پژوهش پرسشنامه است.

تعاریف عملیاتی:

پژوهش حاضر در پی آن است تا اثرات متغیر «میزان استفاده، نوع شبکه مورد استفاده» را بر متغیر فروپاشی خانواده مورد سنجش قرار دهد که مؤلفه‌های فروپاشی خانواده شامل عدم وجود جذابیت و نشاط در محیط خانواده، صرف وقت کمتر از طرف همسر و اختلاف و شکاف در بین زن و شوهر هست.

1. Accidental sampling.

تعریف عملیاتی نوع شبکه مورد استفاده: سنجش این متغیر در یک گویه به صورت محقق ساخته می‌باشد که از نمونه‌های پژوهش این پرسش مطرح شده است که «نوع شبکه‌هایی که از آن استفاده می‌کنید؟» لازم به ذکر است ابتدا از افراد پرسیده شده است که عضو شبکه‌های اجتماعی هستید در صورت عضویت در شبکه‌ها پرسشنامه توزیع شده است

تعریف عملیاتی میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی:

* آیا از شبکه‌های اجتماعی اینترنتی استفاده می‌کنید:

خیر بلی در صورت بله، لطفاً به سؤالات زیر پاسخ دهید.

* در شبانه‌روز در حدود چند ساعت استفاده می‌کنید؟

* شبکه‌های مجازی که در آن عضویت دارید؟ لطفاً هر کدام که عضویت دارید، علامت بزنید و میزان استفاده از آن را نیز بیان نمایید

میزان استفاده.....	☐	تانگو
میزان استفاده.....	☐	تلگرام
میزان استفاده.....	☐	وایبر
میزان استفاده.....	☐	ایمو
میزان استفاده.....	☐	فیسبوک
میزان استفاده.....	☐	واتساب
میزان استفاده.....	☐	بیناتک
میزان استفاده.....	☐	لاین

غیره (در صورتی که غیر از شبکه‌های مذکور، در شبکه‌های دیگری عضویت دارید دکه بیان نشده است.

گزینه غیره را علامت بزنید.)

در صورتی که غیره را علامت زده‌اید شبکه‌هایی که عضویت دارید را ذکر کنید و میزان استفاده از هر یک را بیان نمایید.

نام شبکه مجازی..... میزان استفاده.....

نام شبکه مجازی..... میزان استفاده.....

نام شبکه مجازی..... میزان استفاده.....

نام شبکه مجازی..... میزان استفاده.....

تعریف عملیاتی مؤلفه های فروپاشی خانواده

مؤلفه های فروپاشی خانواده	گویه ها
جذابیت و نشاط محیط خانواده	من بی نهایت با خانواده ام شاد هستم
	اطمینان دارم که آینده خانواده ام سرشار از امید است
	من در مجموع از همه چیز راضی هستم
	احساس می کنم تمام ابعاد زندگی تحت کنترل من قرار دارد
	من همیشه می خندم
	زندگی خانوادگی من در مجموع هدف دار و معنی دار است
	من همیشه ارتباط خوبی با سایرین دارم
	من به زندگی خانوادگی ام عشق می ورزم
	من خیلی به خانواده ام و همسرم علاقه مند هستم
اختلاف و شکاف بین زن و شوهر	من همواره احساس نشاط می کنم
	درگیری من و همسرم نسبت به چند وقت قبل زیادتر شده است
	کاش صمیمیت من و همسرم به روزهای قبل بازگردد
	من و همسرم هرروز صمیمی تر می شویم
	همسرم معمولاً با تصمیمات من مخالفت می کند
	همسرم به من بی اعتماد است
	دوست دارم وقتی در خانه تنها هستم همسرم در خانه نباشد
صرف وقت کمتر از طرف همسر	همسرم مدام به من مشکوک است
	همسرم مدام سرش شلوغ است
	دوست دارم وقت بیشتری در کنار همسرم باشم
	در هنگام فراغت بیشتر از اینکه با همسرم باشم مشغول اینترنت هستم

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

تجزیه و تحلیل آماری داده‌های جمعیت شناختی

جدول ۱: توزیع نمونه‌ها برحسب جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
مرد	۲۰۹	۵۵	۵۵
زن	۱۷۱	۴۵	۱۰۰
کل	۳۸۰	۱۰۰	

۵۵ درصد یعنی ۲۰۹ نفر از نمونه‌های پژوهش مرد و ۴۵ درصد یعنی ۱۷۱ نفر زن بوده‌اند.

جدول ۲: توزیع نمونه‌ها برحسب سطح تحصیلات

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
زیر دیپلم	۱۳۸	۳۶/۳	۳۶/۳
دیپلم	۱۱۰	۲۸/۹	۶۵/۳
فوق دیپلم	۲۷	۷/۱	۷۲/۴
لیسانس	۷۱	۱۸/۷	۹۱/۱
فوق لیسانس	۳۲	۸/۴	۹۹/۵
دکتری	۲	۰/۵	۱۰۰
کل	۳۸۰	۱۰۰	

یافته‌های حاصل از توزیع نمونه‌ها برحسب سطح تحصیلات در جدول بالا توزیع شده بیانگر آن است که بیشترین فراوانی (۱۳۸ نفر) مربوط به تحصیلات زیر دیپلم بوده است و کمترین فراوانی مربوط به تحصیلات دکتری (۲ نفر) هست همچنین دیگر توزیع نمونه‌ای پژوهش به شرح جدول صدرا اشاره هست.

جدول ۳: توزیع درصد فراوانی مربوط به نوع شبکه های مورد استفاده (متغیر مستقل)

خیر (عدم عضو شبکه)		بلی (عضو شبکه)		نوع شبکه های مجازی
درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	
۷۰/۳	۲۶۷	۲۹/۷	۱۱۳	تانگو
۲۰/۸	۷۹	۷۹/۲	۳۰۱	تلگرام
۷۹/۷	۳۰۳	۲۰/۳	۷۷	وایبر
۶۸/۹	۲۶۲	۳۱/۱	۱۱۸	ایمو
۴۳/۴	۱۶۵	۵۶/۶	۲۱۵	فیسبوک
۶۲/۹	۲۳۹	۳۷/۱	۱۴۱	واتساب
۶۷/۹	۲۵۸	۳۲/۱	۱۲۲	بیتاک
۶۸/۷	۲۶۱	۳۱/۳	۱۱۹	لاین
۸۶/۱	۳۲۷	۱۳/۹	۵۳	ویجت
۶۵/۳	۲۴۸	۳۴/۷	۱۳۲	اینستاگرام
۸۳/۹	۳۱۹	۱۶/۱	۶۱	تیک تاک

در جهت شناسایی استفاده از نوع شبکه های مورد استفاده، ابتدا از نمونه های مورد پژوهش پرسیده شده است که آیا از شبکه های اجتماعی استفاده می کنند که در صورت استفاده از آن، نوع شبکه ها پرسیده شده است که ۲۹ درصد از افراد واقع در شبکه های مجازی از تانگو، ۷۹ درصد از تلگرام، ۳۱ درصد از ایمو عضویت دارند. همچنین سایر شبکه های مجازی به صورت فراوانی و درصد فراوانی در جدول صدرا اشاره نشان داده شده است.

جدول ۴: توزیع درصد فراوانی مربوط به میزان استفاده از شبکه‌های مجازی (متغیر مستقل)

نوع شبکه‌های مجازی	کمتر از ۱ ساعت	۱ الی ۱/۵۹ دقیقه	۲ الی ۲/۵۹ دقیقه	۳ الی ۳/۵۹	۴ ساعت و بیشتر
تانگو	۶۶/۸	۲۴/۲	۸/۴	۰/۵	۰
تلگرام	۴۳/۷	۲۷/۶	۲۲/۴	۳/۲	۳/۲
وایبر	۸۱/۱	۱۶/۶	۲/۴	۰	۰
ایمو	۸۳/۹	۱۵/۵	۰/۳	۰/۳	۰
فیسبوک	۴۰/۵	۲۴/۷	۱۳/۲	۰/۸	۰/۸
واتساب	۸۰/۸	۱۶/۳	۲/۱	۰/۸	۰
بیتاک	۳۷/۴	۴۱/۳	۲۰/۵	۰/۳	۰/۵
لاین	۷۶/۳	۱۶/۶	۵/۸	۱/۳	۰
ویجت	۷۰	۲۲/۳	۶/۶	۱/۱	۰
ایستاگرام	۶۴/۲	۲۶/۶	۷/۱	۱/۸	۰/۳
تیک تاک	۸۶/۳	۱۳/۷	۰	۰	۰

بر مبنای آنچه از این جدول حاصل می‌گردد کاربران شبکه‌های اجتماعی که از تانگو استفاده می‌کنند ۶۶/۸ درصد از آن‌ها کمتر از یک ساعت استفاده می‌کنند ۲۴/۲ درصد بین ۱ الی ۲ ساعت و ۸/۴ درصد بین ۲ الی ۳ ساعت به این شبکه اجتماعی مشغول هستند اما با توجه به اینکه تلگرام در بین نمونه‌ها بیشترین کاربرد داشته است ۴۳/۷ درصد از آنان کمتر از یک ساعت در این شبکه مشغول هستند ۲۷/۶ درصد در بین ۱ ساعت و ۲ ساعت ۲۲/۴ درصد در بین ۲ الی ۳ ساعت و ۶/۴ درصد بیشتر از ۳ ساعت در این شبکه مشغول هستند همچنین توزیع دیگر شبکه‌ها در جدول صدرا اشاره نشان داده شده است.

جدول ۵: توزیع فراوانی مربوط به متغیر فروپاشی خانواده (متغیر وابسته)

خانواده مؤلفه های فروپاشی خانواده	گویه ها	کاملاً مخالف	مخالفت	نقطه میانی	کاملاً موافق	
جهانبینی و نشاط محیط خانواده	من بی نهایت با خانواده ام شاد هستم	۲/۴	۴/۷	۲۵	۴۸/۲	۱۹/۷
	اطمینان دارم که آینده خانواده ام سرشار از امید است	۲۰/۸	۲۱/۱	۳۷/۴	۱۷/۴	۳/۴
	من در مجموع از همه چیز راضی هستم	۳/۹	۱۵	۳۴/۲	۲۷/۶	۱۹/۲
	احساس می کنم تمام ابعاد زندگی تحت کنترل من قرار دارد	۳/۴	۱۲/۶	۳۱/۳	۳۳/۲	۱۹/۵
	من همیشه می خندم	۴۶/۱	۲۷/۹	۲۲/۱	۰/۵	۳/۴
	زندگی خانوادگی من در مجموع هدفدار و معنی دار است	۱۷/۶	۲۷/۴	۳۳/۹	۱۸/۹	۲/۱
	من همیشه ارتباط خوبی با سایرین دارم	۱/۲	۵/۵	۲۸/۴	۴۰/۸	۲۳/۲
	من به زندگی خانوادگی ام عشق می ورزم	۴/۲	۱۳/۷	۲۵/۵	۲۷/۱	۲۹/۵
	من خیلی به خانواده ام و همسرم علاقه مند هستم	۹/۵	۲۰/۸	۲۵	۲۵	۱۹/۷
	من همواره احساس نشاط می کنم	۵/۸	۱۹/۲	۲۳/۹	۳۱/۱	۲۰
انحراف و شکاف زن و شوهر	درگیری من و همسرم نسبت به چند وقت قبل زیادتر شده است	۵۱/۶	۲۸/۴	۱۴/۵	۳/۴	۲/۱
	کاهش صمیمیت من و همسرم به روزهای قبل بازگردد	۱۶/۸	۳۹/۵	۱۳/۴	۲۰	۱۰/۳
	من و همسرم هر روز صمیمی تر می شویم	۱۷/۶	۵۴/۷	۱۵/۳	۹	۳/۴
	همسرم معمولاً با تصمیمات من مخالفت می کند	۵۸/۷	۱۴/۲	۱۴	۸/۴	۴/۷
	همسرم به من بی اعتماد است	۶۹/۲	۱۵/۵	۹/۲	۳/۹	۲/۱
	دوست دارم وقتی در خانه تنها هستم همسرم در خانه نباشد	۶۰/۸	۱۷/۱	۷/۱	۸/۴	۶/۶
	همسرم مدام به من مشکوک است	۷۶/۹	۱۷/۹	۷/۹	۳/۷	۲/۶
	همسرم مدام سرش شلوغ است	۴۸/۷	۲۰	۱۰/۸	۱۰/۸	۹/۷
	دوست دارم وقت بیشتری در کنار همسرم باشم	۳۶/۶	۲۲/۴	۲۴/۲	۱۴/۵	۲/۴
	در هنگام فراغت بیشتر از اینکه با همسرم باشم مشغول اینترنت هستم	۲۹/۲	۳۱/۸	۲۷/۶	۵/۵	۵/۸

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

به منظور بررسی صحت و سقم فرضیه اصلی و فرضیات فرعی این تحقیق از آزمون‌های همبستگی پیرسون استفاده شده که در این قسمت به آن‌ها پرداخته می‌شود.

برای پردازش داده‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده شد و ۳۸۰ مورد برای تحلیل وارد شد با توجه به اینکه روش تحقیق ما توصیفی و تبیینی هست از سطح توصیفی به وسیله آماره‌های توصیفی مانند میانگین، میانه، مد، فراوانی و درصد فراوانی و ... و همچنین روش تبیینی و همبستگی برحسب اینکه متغیر از چه نوعی است و چه توصیفی دارد از روش همبستگی پیرسون برای آزمون فرضیه استفاده شده است.

آزمون فرضیه اصلی: میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در فروپاشی خانواده مؤثر است.

شدت همبستگی بین دو متغیر از طریق آزمون ضریب همبستگی پیرسون محاسبه و برابر ۰/۱۶۶ به دست آمده است که نشان‌دهنده همبستگی بین دو متغیر است. با توجه به میزان خطای (sig= ۰/۰۱۰) می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد گفت که همبستگی بین دو متغیر معنادار است و فرضیه محقق تأیید می‌شود.

جدول ۶: ضریب همبستگی پیرسون، میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با فروپاشی خانواده

آماره		متغیر وابسته	متغیر مستقل
sig	همبستگی		
۰/۰۱۰	۰/۱۶۶	فروپاشی خانواده	میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی

آزمون فرضیه اول: استفاده بی‌رویه و صرف زمان زیاد در شبکه‌های اجتماعی باعث ایجاد شکاف

بین زن و شوهر می‌شود

شدت همبستگی بین دو متغیر از طریق آزمون ضریب همبستگی پیرسون محاسبه و برابر ۰/۲۶۸ به دست آمده است که نشان‌دهنده همبستگی بین دو متغیر است. با توجه به میزان خطای (sig= ۰/۰۰۰) می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد گفت که همبستگی بین دو متغیر معنادار است و فرضیه محقق تأیید می‌شود.

جدول ۷: ضریب همبستگی پیرسون، میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با شکاف بین زن و شوهر

آماره		متغیر وابسته	متغیر مستقل
sig	همبستگی		
۰/۰۰۰	۰/۲۶۸	شکاف بین زن و شوهر	میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی

آزمون فرضیه دوم: عدم وجود جذابیت و نشاط در محیط خانواده یکی از دلایل استفاده از شبکه های اجتماعی است

شدت همبستگی بین دو متغیر از طریق آزمون ضریب همبستگی پیرسون محاسبه و برابر ۰/۱۲۱ به دست آمده است که نشان دهنده همبستگی بین دو متغیر است. با توجه به میزان خطای $(sig = ۰/۰۴)$ می توان با اطمینان ۹۵ درصد گفت که همبستگی بین دو متغیر معنادار است و فرضیه محقق تأیید می شود.

جدول ۸: ضریب همبستگی پیرسون، میزان استفاده از شبکه های اجتماعی با عدم وجود جذابیت و نشاط در محیط خانواده

آماره		متغیر وابسته	متغیر مستقل
sig	همبستگی		
۰/۰۴	۰/۱۲۱	جذابیت و نشاط در محیط خانواده	میزان استفاده شبکه های اجتماعی

آزمون فرضیه سوم: صرف وقت کمتر از طرف همسر، در استفاده از شبکه های اجتماعی مؤثر است

شدت همبستگی بین دو متغیر از طریق آزمون ضریب همبستگی پیرسون محاسبه و برابر ۰/۱۱۰ به دست آمده است که نشان دهنده همبستگی بین دو متغیر است. با توجه به میزان خطای $(sig = ۰/۰۳۳)$ می توان با اطمینان ۹۵ درصد گفت که همبستگی بین دو متغیر معنادار است و فرضیه محقق تأیید می شود.

جدول ۹: ضریب همبستگی پیرسون، میزان استفاده از شبکه های اجتماعی با صرف وقت کمتر از طرف همسر

آماره		متغیر وابسته	متغیر مستقل
sig	همبستگی		
۰/۰۳۳	۰/۱۱۰	صرف وقت کمتر از طرف همسر	میزان استفاده از شبکه های اجتماعی

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف - نتیجه‌گیری:

بنابراین تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی در فروپاشی خانواده به‌عنوان فرضیه اصلی که در این تحقیق به دنبال آن بودیم به‌صورت زیر نتیجه‌گیری شد:

نتایج همبستگی پیرسون نشان داد که بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و فروپاشی خانواده، رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد، یعنی با افزایش استفاده از شبکه اجتماعی، فروپاشی خانواده نیز افزایش می‌یابد.

استفاده بی‌رویه و صرف زمان زیاد در شبکه‌های اجتماعی باعث ایجاد فاصله بین زن و شوهر می‌شود نتایج همبستگی پیرسون نشان داد که بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و اختلاف و فاصله زن و شوهر رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد، یعنی با افزایش استفاده از شبکه اجتماعی، فاصله بین زن و شوهر نیز افزایش می‌یابد.

عدم وجود جذابیت و نشاط در محیط خانواده یکی از دلایل استفاده از شبکه‌های اجتماعی است. درواقع این فرضیه از پژوهش با استفاده از همبستگی پیرسون در میزان استفاده از شبکه اجتماعی مجازی آزمون گردید. نتایج همبستگی پیرسون نشان داد که میزان استفاده از شبکه مجازی با عدم وجود جذابیت و نشاط دارای رابطه معنادار هست به عبارتی هر چه استفاده از شبکه‌های مجازی بیشتر باشد، محیط خانواده نشاط و جذابیت کمتری برای زن و شوهر دارد.

فرضیه میزان استفاده از شبکه مجازی با صرف وقت کمتر برای همسر دارای رابطه معنادار هست. به عبارتی هر چه استفاده از شبکه‌های مجازی بیشتر باشد، وقت کمتری برای همسر اختصاص داده می‌شود یعنی هر چه استفاده مثبت بیشتر گردد. «صرف وقت کمتر برای همسر» کمتر می‌شود.

بر این اساس میزان استفاده از شبکه اجتماعی بر «صرف وقت کمتر برای همسر» مؤثر است. درواقع یافته‌ها بیانگر آن است که تلگرام بیش از همه و ویچت کمتر از همه شبکه‌های مجازی مورد استفاده بوده است. شبکه تیک‌تاک بیشتر از همه شبکه‌ها کمتر از یک ساعت مورد استفاده بوده است. به‌طورکلی میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در بین ۵ دقیقه تا ۱۴ ساعت در شبانه‌روز توزیع شده‌اند. میانگین استفاده در بین نمونه‌های پژوهش در حدود ۴ ساعت، میانه و مد آن ۵ ساعت هست. درواقع این میزان در سال‌های پیشین بسیار کمتر (۱۲۷ دقیقه) بوده است که بدین ترتیب زندگی ایرانیان تأثیر مستقیمی از شبکه‌های مجازی می‌گیرد.

نتیجه کلی این‌که شبکه‌های مجازی شمشیری دولبه هستند که از یک‌سو محل خلاقیت، آگاهی، اطلاعات، ارتباط و آزادی است از سوی دیگر همواره عامل اضمحلال، فروپاشی و فاصله

است اما آنچه مهم و اساسی است شیوه استفاده و میزان استفاده از این شبکه های مجازی است. نتایج پژوهش بیانگر آن است که شیوه استفاده و میزان استفاده از شبکه های مجازی عامل فروپاشی و یا استحکام خانواده هستند.

ب - پیشنهادها:

الف - پیشنهادها و راهکارهایی بر مبنای نتایج حاصل از پژوهش بیان می گردد نباید جلوی استفاده از شبکه های اجتماعی گرفته شود بلکه باید استفاده درست از این نرم افزارها را آموزش دهیم در این راستا برگزاری جلسات آموزشی از سوی مسئولین امور فرهنگی در شهرستانها به منظور آشنا نمودن و اطلاع رسانی به مردم و زوجینی که در شرف ازدواج هستند در مورد فناوری های جدید به ویژه اینترنت نرم افزارهای جدید از جمله (تلگرام، وایبر، تانگوم، واتساپ، لاین و ...).

ب - برگزاری کلاس های آموزشی در مدارس جهت آگاهی دادن به نوجوانان و جوانان در مورد مزایا و معایب فناوری های جدید و نحوه ی استفاده ی صحیح از آنها

ج - پخش آگهی های آموزنده از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در رادیو و تلویزیون در جهت افزایش آگاهی خانواده ها در خصوص خطرات ناشی از شبکه های اجتماعی

د- پخش برنامه های کوتاه آموزشی درباره ی مزایا و معایب شبکه های اجتماعی از زبان ورزشکاران و هنرمندان محبوبی که متناسب با سنین ۲۵- ۴۰ سالگی تا آنها را الگوی خود قرار می دهند.

ه- استفاده از ظرفیت هایی همچون رسانه های دیداری و شنیداری، روزنامه ها، مجلات، نشریات

برای نهادینه شدن شبکه های اجتماعی

فهرست منابع

- احمدی براورسان مهدیه (۱۳۹۴): پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بین الملل قشم
- دانش، پروانه. (۱۳۸۵)، تلویزیون ماهواره‌ای و هویت جنسی دختران جوان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، جامعه‌شناسی دانشگاه اصفهان.
- رایینز، ویستر (۲۰۱۲)، عصر فرهنگ فناوریانه از جامعه اطلاعاتی تا زندگی مجازی، ترجمه مهدی جعفری، چاپ اول، نشر توسعه.
- ربانی، رسول و صفائی نژاد، فتحیان (۱۳۹۰)، "فاصله نسلی با تأکید بر وضعیّت دین‌داری و ارزش‌های اجتماعی مطالعه‌ی موردی: شهر ده‌دشت در سیال"، مجله‌ی پژوهشگاه دانشگاه اصفهان، شماره ۶
- روحی، سمیه و داوودی، حسین (۱۳۹۵) مقاله، فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی استان همدان، سال سوم، شماره نهم، تابستان ۳
- سایت رسمی شرکت مخابرات ایران، ۱۳۹۳: ۳۱ خرداد
- فرخجسته سید هاشم رضا (۱۳۹۳): پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی - دانشگاه آزاد اسلامی واحد بین الملل قشم
- کفاشی، مجید، (۱۳۸۸)، بررسی تأثیر اینترنت بر ارزش‌های خانواده، فصلنامه پژوهش اجتماعی، دوره دوم، شماره ۳.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۶) جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی
- میشل آندره، (۱۳۸۸) جامعه‌شناسی خانواده و ازدواج، تهران، دانشگاه تهران

